

մար իր նիւթին: Բնութեան նկարագրում-
թիւններու մէջ զուսպ է, Վիեննայի շքեղ
Operaի ներկայացումին մէջ՝ ճոխ:

Ազնիւ եւ բիւրեղի պէս պայծառ հոգիի
մը ցոլբերը կան այս դերքին մէջ, որ վի-
պակ մը ըլլալէ աւելի, քնարերգական
պարզ եւ անսեթեւեթ ոճով դրուած գրա-
կան գործ մըն է:

Հ. Ե. Տ.

ԱՐԵՎԵԼԱՆԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ (Ընտիր
էջեր, կենսագրութիւններ, գործեր, բա-
նաբան, մատենագիտութիւն: Կազմեց՝
Սիմոն Սիմոնեան: Պէյրութ, տպ. Սեւան,
1965, էջ 18+786+4 (մեծագիր):

Ունէինք արդէն հայ նոր գրականու-
թեան նուիրուած բազմաթիւ աշխատա-
տիրութիւններ: Սակայն Ս. Սիմոնեանի
հրատարակած «Արեւելահայ Գրականու-
թիւն»ը մեզի կը ներկայանայ նոր զգես-
տաւորումով, գրական ընտիր կտորներու
նոր բովանդակութեամբ եւ թարմու-
թեամբ:

Անխոնջ աշխատաւորի տիպար մըն է
Ս. Սիմոնեան: Քիչ ժամանակի ընթացքին
որակաւոր անթիւ գործեր հրատարակած
է անիկա: Իր տպարանի մեքենաները կը
ճոնչեն անգուլ, լոյս աշխարհ բերելով
արժէքաւոր արտագրութիւններ: Անիկա
ունի իր շարաթաթերթը՝ «Սփիւռք»ը, ո-
րուն շուրջ հաւաքուած են տաղանդաւոր
երիտասարդներ, իրենց գրական ուղին
փնտռող նորահաս զրոյներ:

«Արեւելահայ Գրականութիւն» հատորը
կու գայ ստուարացնել Ս. Սիմոնեանի
արդէն իսկ պատկանելի վաստակը, ծան-
րացնելով՝ արդէն իսկ ծանրակշիռ իր աշ-
խատութիւնները:

Այս գիրքին մէջ հեղինակ մը մեզի կը
ներկայանայ իր ամբողջականութեամբ՝
կենսագրական գիծերով եւ ստեղծագոր-
ծութիւններէն ընտիր նմոյշներով: Մատե-
նագիտական բաժինէն զատ, հոն կը գտ-
նենք նաեւ հեղինակներու երկերուն գրե-
թէ ամբողջական թուարկումը: Նորու-

թիւն է եւ մեծապէս օգտակար՝ բառադի-
տական ճոխ բաժինը, գրական անուննե-
րու եւ ծածկանուններու ցանկը:

Հատորին մեծ մասը կը գրաւեն հեղի-
նակներու գործերէն քաղուած կտորները:
Այդ կտորներու ընտրութիւնը, ընդհան-
րապէս, եղած է հասկացողութեամբ: Սա-
կայն գրական ճաշակը, որ գլխաւոր դեր
կը կատարէ այդ ընտրութեան մէջ, անձէ
անձ տարբերելով, շարք մը գրութիւննե-
րու ընտրութեան յաջող ըլլալը կը մնայ
վիճելի:

Գրադէտներու ստեղծագործութիւննե-
րու մասին Ս. Սիմոնեանի ըրած դատում-
ները ծամծմուած չեն, այլ պարզ, յս-
տակ, շեշտուած եւ զուսպ: Աւելի բարեա-
ցակամ դատաւոր մըն է՝ քան կտրող նե-
տող վիրարոյժ մը: Մեր ըսածը օրինա-
կով մը ցոյց տուած ըլլալու համար, հոս
կը ներկայացնենք Օշականի եւ Ս. Սի-
մոնեանի կարծիքները՝ Վրթանէս Փափա-
ղեանի մասին:

Օշական՝ 1914ին, «Մեհեան» գրակա-
նութեան եւ արուեստի թերթին մէջ, կը
գրէ (թ. 2, էջ 27-28)՝

«Կար ատեն մը, երբ Պ. Վրթանէս Փա-
փաղեան պղտիկ փառասիրութիւններ մի-
այն ունէր: ... Տարիքին հետ իր յաւակ-
նութիւնն ալ մեծցաւ ու միջակ, ողորմե-
լի վէպերու մարտկոցը (pile) շարժեց ա-
նոր ոտքերուն տակ: — Միշտ հասարակ
պատմողներ պիտի ըլլանք Պ. Վրթանէս
Փափաղեանին պէս, երբ հոգեբանութեան
սուրբները մոռացումի մէջ թաղենք, երբ
զանոնք չկիրարկենք այն հրաշալի զան-
գուածին վրայ, որ Հայ-Յեզ անունը
կը կրէ»: (Ընդգծումները մեզմէ):

Իսկ միեւնոյն Վ. Փափաղեանի մասին
Ս. Սիմոնեան կը գրէ. «Ինչուն եւ պատ-
մելու շնորհը զինք կը դասեն արեւելա-
հայ գիմացող արձակագիրներու խումբին
մէջ» (էջ 430):

Վերի երկու մէջբերումներէն կը տես-
նուի թէ առաջինին հեղինակը՝ խստաբիւր
դատաւոր մըն է, իսկ երկրորդին հեղի-
նակը՝ քիչ մը լայն ծակերով մաղ գործա-
ծող քննադատ մը:

«Արեւելահայ Գրականութիւն» հատո-
րին մէջ հետաքրքրական է զիւղագիր հե-
ղինակներու բաժինը, ուր նոր դէմքեր
կ'երեւին: Ս. Սիմոնեան կը գրէ. «Ներ-
կայ ձեռնարկը («Արեւելահայ Գրականու-
թիւն»ը) կը հաշուէ աւելի մեծ թիւով ա-
րեւելահայ զրոյներ քան նախորդ որեւէ
ձեռնարկ («Ռուսահայ Գրողներ»ը կը պա-
րունակէ 24 հեղինակներ, Սուրխաթեանի
«Հայ Գրականութիւն»ը՝ 23 զրոյ եւ 6
զիւղագիրներ, ներկայ հատորի 42 զրոյ-
ներու գիմաց): Եւ քանի մը էջ անդին
Ս. Սիմոնեան կը շարունակէ. «Հարկ է
այստեղ յայտնել որ «Արեւելահայ Գրա-
կանութեան» նուիրուած այս ձեռնարկի
մէջ, երբ 42 զրոյներու բարձրացոցինք
արեւելահայ զրոյներու թիւը... եւն»:

Ուրեմն, արեւելահայ հարիւրէ աւելի
երկրորդական զրոյներու հոյլէն, մէջն
ըլլալով Գրիգոր Արծրունի, Լեւոնց եւն,
նախընտրութիւն տուած է զիւղագիրնե-
րուն եւ անոնց թիւը 12ի բարձրացուցած
է, անշուշտ այդ զիւղագիրներու մէջ
դանելով տաղանդ եւ արժէք: Գէորգ Դո-
ղոսեանի մասին գրելով՝ Ս. Սիմոնեան
կ'ըսէ. «Իր բոլոր գրածներէն ու գործե-
րէն աւելի՝ իր մէկ քերթուածը՝ հռչա-
կաւոր «Ծիծեռնակ»ը յաւերժացուց իր ա-
նունը հայ գրականութեան պատմութեան
մէջ» (անդ, էջ 87): Նոյն է պարագան
արեւմտահայ բանաստեղծ Գարեգին Պէշ-
կէօթիւրեանի, որ իր «Ե'կ իմ սրինգ»
հիանալի քերթուածով մտած է հայ գրա-
կանութեան սեմէն ներս: Հին մամուլին
մէջ, հաւանաբար, մէկէ աւելի գրական
գոհարներ կան, թէ՛ ոտանաւոր, թէ՛ ար-
ձակ, որոնք Դոյզոսեանի «Ծիծեռնակ»ին
չափ եւ թերեւս աւելի գրական արժէք ու-
նենան: Ո՛րքան փափաքելի է որ այդ տա-
ղանդի կայծերը՝ մոխիրներու տակէն
լոյս աշխարհ բերուն՝ գրական հասկա-
ցողութիւն ունեցող անձերու կողմէ:

Ս. Սիմոնեան քաջութիւնը ունեցած է
շարք մը զիւղագիրներ երեւան հանելու,
որ գովելի աշխատանք մըն է անտարա-

կոյս: Ամէն բանէ աւելի ճաշակէ, դրա-
կան խոր ըմբռնողութենէ կախում ունի
նման ընտրութեան մը յաջողութիւնը:
Մեր համեստ կարծիքով, Ս. Սիմոնեան,
աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար, եթէ այդ
զիւղագիրներէն դոնէ մէկ երկուքը իրենց
առաջուան տեղը, որ է մոռացութեան քո-
ղին ներքեւ ձգած ըլլար:

Մեզի համաձայն, շատ մը առաւելու-
թիւններով եւ նորութիւններով օժտուած
այս հատորին մէջ, եթէ կայ խոցելի կէտ
մը, առ ալ հաւաքուած հատընտիր կտոր-
ներուն ծանօթութիւններու պակասն է:

Ս. Սիմոնեանի «Արեւելահայ Գրակա-
նութիւն» հատորին նման երկերու մէջ,
չի բաւեր հեղինակէ մը յաջող կտորներ
ընտրել եւ զանոնք արտատպել, գոհանա-
լով խրթին բառերու բացատրութիւնները
միայն տալով: Այլ պէտք է այդ կտորնե-
րուն գրական համառօտ վերլուծումը
տալ, ծանօթութիւններու լուսարձակը
բանալ անոնց մուկ անկիւններուն վրայ,
մատնանշել զրոյին ուրիշ հեղինակներէ
կրած ազդեցութիւնը, անդրադառնալ ա-
նոր լեզուի եւ ոճի մասին, ցոյց տալ թէ
ինչ բանի մէջ կը կայանայ գրութեան ար-
ժէքը, եւայլն, մանաւանդ երբ գիրքը ծը-
րադրուած է իրր գասաղիւրք ալ գործած-
ուելու:

Ձեռքիս տակ ունիմ Ֆրանսական եւ ի-
տալական գրականութեան հատորներ:
Բայց անոնց մէջ, ամէն էջի վրայ, կը
հանդիպինք բացատրութիւններու, լու-
սաբանութիւններու, որոնք ոչ միայն
մարտելի կը դարձնեն ներկայացուած գը-
րութիւնը, այլ նաեւ ընթերցողը կրնայ ըմ-
բոյնանել անոնց գրական զեղեցիկութիւնը:

Եզրակացնելով՝ ըսենք թէ Ս. Սիմո-
նեանի այս հատորը, օգտակար գործ մըն
է: Կարեւորը այն է, որ ընթերցողը եւ
կամ աշակերտը գոհացուցիչ կերպով դա-
դափար մը ունենայ գրագէտի մը մասին:
Ս. Սիմոնեան յաջողած է իր նպատակին
մէջ:

Հ. Ե. ՏԵՐ ԴԱԶԱՐԵԱՆ